

MilàF (*Romllo.*, 113.26, 83.1). D'ací l'antic *dictat* m. 'text que es dicta o es compon' (veg. el gloss. de les *VidesR*; Aversó, *Torcimany* 1, 15); popularment a Menorca 'parer, dictamen, l'opinió d'una persona entesa' (Ferrer Guinart, *Rond.*, 217).

De tals accs. es formaren deriv. en b. ll. ant.: *dictator* 'escriptor de prosa d'art (latina)' usat per Dante (o. c. II, vi, 5), i ja, en el S. VI, per Gregori de Tours: «ipsas quoque praepositiones, quas nobilium *dictatorum* observari sanxit auctoritas, loco debito plerumque non locas» (*Confessores*, p. 5); i d'ací *dictamen* 'composició artística, poètica' en l'anglès Joan de Garlandia i en Dante (*De Vulg. El.* II, xii, 7, cf. l'ed. Marigo, p. 323). D'aquest en una altra acc. es prengué *dictamen* [1532]; *dictaminar* [1911, Vogel]. En llatí antic *dictare* prengué també el sentit de 'dictar una ordre', d'on *dictator* 'magistrat amb funcions extraordinàries en situacions difícils', d'on *dictador* [1507, Busa, 1670, *DTO.*; i en preceptiva literària, Aversó, *Torc.* II, 22]; *dictadura* [id., id.]; *dictatori*, -*orial*. *Dieteri* [1803, Belv.], pres del ll. tardà *dicterium*, pl. -*cria*.⁷

Diedor [Llull] en sentit actiu; també en sentit passiu, 'que s'ha de dir' (ll. *dicendus*): «quatre misses baixes, *diadores* en dita Iglésia», a. 1679, Llibre Roig de Prats de Molló (fº 8v); en aquest sentit, alterat com *diguedor* a mall. (*AlcM*). *Dienda* [S. xv, *Eximplis e Mir.* II, 303]; avui i potsar ja en el S. xv només valencià: «les ullades de les bruixes, segons la *dienda* de la gent, fan mal d'ull», GaGirona, *Seidia*, 267; ex. del castellanenc Pascual Tirado (*AlcM*), i és també del Migjorn valencià (crec no del Centre), on Enric Valor defineix (1950), «comentari desfavorable i que va molt de boca en boca de la gent»; ¿seria poiser un mossarabisme com sembla ser-ho l'eiv. i sol·leric *vénda* 'tanda' = it. *vicenda*? (*E. T. C.* II, 221-2); notem que *bevenda* i *cloenda* es documenten també només o sobretot en terres de substrat mossàrab i que *clavenda* sembla ser una altra variant mossàrab de *cloenda*. *Dient* [Llull], i cf. supra *més-dient*. *Diguera*.

Dit m. 'dita' [Ss. XIII-XV]: «contemplave Blanquer-na Déu --- en los *dits* dels sants profetes», Llull (*Blanq.*, *NCL.* III, 154.10); generalment substituït pel femení *dita* [Llull, veg. supra]. *Ditam*. *Ditor*.

Addicte [1803, Belv.], pres del ll. *addictus*, part. de *addicere* 'adjudicar', 'dedicar'. *Adir-se* [1893, Pons i Mass.; no encara en Lab. 1888, sí Vogel, 1911]; *adient* [el recordo molt usat i arrelat ja c. 1920 i abans, però manca encara en Vogel i *DORT.*, 1917; 1925 en *AlcM*]. *Contradir* [Llull]: ja tr. llavors «conseqüents següexen lurs pares primers, qui falsament *contradixeren* la ley nova» (*Merav.* I, 119; *O. C.* I, cap. 11); antigament de vegades intr. (veg. *AlcM*), règim que s'ha antiquat en el cat. central, però no a les Bal.: «documents històrics que concretament *contradiguen* a l'afirmació de N'Alí», Moll (*BDLC* xvi, 158); *contradicció* [Llull]: «dementre que Blanquer-na contemplava en esta manera, estech enbarbesclat e hac pahor de *contradicció*; mas --- conech que la

imaginació peccava en fer falsa comparació ---» (*Blanq.* III, 118.5); *contradient* [Llull] o *contradicent*; *contradictor*; *contradictori*; *contradiment*.

Condir [S. XIII] 'adir-se': «no pots haver lausor ses companya endressada: / *quondits* a bon senyor tots temps bona maynada», Guillem de Cervera, mitjà S. XIII (Llabrés, *Est. del Cançoner d'Urgell*, p. XIV): notem que és el positiu corresponent al negatiu *escondir*; d'això sembla ser derivat abstracte *condit* amb un sentit com 'viàtic: queviures que corresponen a una persona' (cf. el ll. eclesiàstic *la còngrua* id., derivat de *congruere* del mateix sentit que *condir* o *adir-se*): «pleyar deven los comtes ab los vezcomtes, e-ls comdors ab los varvassors e-ls altres cavallers, là on él <o sigui 'el comte'> manarà de dins son comdat; e si aquel dia no poden, an-los a donar lur *condit*», *Usatges* (*NCL.*, p. 64); i en els passatges d'un doc. senyorial de 1282: «casun dilmer pren cada ayn 2 quarteres de forment per *condit*», «com cuylen lo lóssou han de *cundit* entre abdosos 25 sous» (Hinojosa, *Reg. Señ. Cat.*, pp. 353-5).⁸ La interpretació que *AlcM* dona a aquest mot, partint-lo arbitràriament en dos, no és possible: identificar-lo en part (§ 2) amb *conduit* (CONDUCTUM) és impossible fonèticament, i identificar amb *condició* l'altre «mot» (§ 3) és impossible morfològicament i fonèticament: s'ha deixat desorientar per paronomàsi i alguna contaminació causada per aqueixa paronomàsia (altrament tampoc les seves definicions no s'adapten bé als contextos que cita i menys als que cito aci).

D'aquest seria doncs derivat *escondir-se* 'disculpar-se', molt usual en cat. en els Ss. XIII-XIV, i clàssic en els trobadors occitans (*escondire*): era especialment terme feudal, del vassall o senyor que s'excusa d'una acusació o obligació: «qui defèn *s'escondex* per sagrament», *VidesR*, fº 263v2, n. 22; traduint el ll. *expiari* en fº 63r1, n. 37; i veg. el gloss. de l'obra. Apareix sovint en els *Usatges* i en els altres textos de dret feudal, etc., cf. en el *DBal.* el comentari d'un ms. antic (S. XIII?) sobre un Usatge: «si-l fiyll *se vol escondir* / certes, senyor, no deu morir», *Set Savis*, v. 2426; «farà honor tot bo baró qui *scondescha* lo rey de trahició --- i la unça pres la batalla e *scondi* lo rey de trahició», Llull (*Merav.*, *NCL.* II, 138); «lo demanant pot dir si-s vol: ---no-y vuyl re provar, vaja enant, e *escondescam* o per sagrament», *CostTort.* (ed. Ol., 100, també 15); d'altres en *Amic e Melis* (*NCL.* XLVIII, 130), en doc. dels Hospitalers, de 1357 (MiretS, *TemplH*, 412) i ja en un doc. de Tous de 1251: «jo fermaré en poder del senyor rey o d'En G. de Moncada per *escondir* ma fe a coneguda d'èls» (MiretS, *CongrLICat.*, 528) i ja en un de 1225 en l'*InoLC*.

No sempre és terme de dret *escondir-se*: també valia simplement per 'excusar-se de, estar-se'n': «--- per fortuna de mal temps --- lo senyor de la nau deu dir --- senyors, no-ns podem *escondir* que no hajam a ferir en terra», *Consolat* (§ 150), «raspon a las donas e a l'abadesa quà d'asò no *s'ascondirà* él ja quà volanter lo ferà cavaler», Reixac (*Questa*, 3.8). *Escondiment*: «si jueus ha afer *escondiment* a crestià